

rans est, et constans; qui constans est, et imperturbatus est; qui imperturbatus est, et sine tristitia est; qui sine tristitia est, beatus est: ergo prudens beatus est, et prudentia ad beatam vitam satis est.»

b) Unicum igitur ac verum bonum est virtus sive honestum, reliqua indifferentia sunt. Et quidem «omnia honeste fient (1), si honesto nos addixerimus, idque unum in rebus humanis bonum judicaverimus; cætera in diem bona sunt.» Hinc sapiens, «mortem (2), vincula, ignes, alia tela fortunæ non timebit. Scit enim illa non esse mala, sed videri.»

c) Optima ratio Deos colendi, est illos agnoscere et imitari. Nam «Deum colit (3) qui novit... Satis illos coluit, quisquis imitatus est.» Oportet quoque «scire (4) illos esse qui præsentem mundo, qui universa vi sua temperant, qui humani generis tutelam gerunt.»

d) Homines cuncti mansuetudinem, benevolentiam et beneficia sibi invicem præstare oportet, idque quoad homines omnes cujuscumque existant conditionis; quippe «natura nos cognatos edidit;... (5) hæc nobis amorem indidit mutuum.» Quapropter «præcipiemus ut naufrago manum porrigat, erranti viam monstret, cum esuriente panem suum dividat.»

Observatio.

Ex hucusque expositis, et reliquis moralibus doctrinis quæ in libris Senecæ exstant, facile dignoscitur ejus moralem cæteris ethnicorum præstare, quod originem fortasse duxit ex hujus philosophi notitia et commercio cum christianis, quorum doctrina et vita cordubensis philosophi animum non potuit non percellere. Id ut omittam, D. Hieronymum et alios, epistolas ejus quæ D. Paulo inscribuntur, pro genuinis habuisse. Ast nihilominus fateri oportet, nimis aperta vestigia ethnicæ philosophiæ in ejusdem morali doctrina in-

(1) *Epist.* 95.

(2) *Epist.* 85.

(3) *Epist.* 95.

(4) *Ibid.*

(5) *Ibid.*

veniri, ac præsertim dum suicidium licitum facit et commendat (1).

PHILOSOPHIÆ PERIODUS SECUNDA

Seu Philosophia post Christum natum.

CAPUT QUARTUM.

PRIMA EPOCHA SECUNDI PERIODI, SEU UNIVERSÆ PHILOSOPHIÆ EPOCHA QUARTA.

Postquam *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus in terris visus est et cum hominibus conversatus est*, instauratione magna facta est veritatis non supernaturalis modo et revelatæ, sed naturalis quoque et humanæ. Ex quo igitur Christi Evangelium hominibus innotuit, philosophia novam viam ingressa, veritatem plenius ac tutius est assecuta. Ast non sine pugna et contradictione ethnicæ scientiæ, quæ adversus novam doctrinam insurrexit et acriter decertavit. Atque exinde factum est, ut in prima epocha hujus periodi, quæ quarta existit universæ philosophiæ, dum *Neoplatonici* veterem philosophiam servare, tueri ac perficere conati sunt, christiani Doctores et Ecclesiæ PP. eandem vel penitus contemnere et labefactare, vel christianam reddere studuerint, quorum doctrinam ut breviter et summatim attingamus, sit.

(1) «Invenies etiam professos sapientiam, qui vim afferendam vitæ suæ negent, et nefas judicent ipsum interemptorem sui fieri... Hoc qui dicit, non videt se libertati viam claudere. Nil melius æterna lex fecit, quam quod unum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos. Ergo expectem vel morbi crudelitatem, vel hominis, cum possim per media exire tormenta et adversa discutere? Hoc est unum cur de vita non possimus queri: neminem tenet. Bono loco res humanæ sunt, quod nemo nisi vitio suo miser est. Placet? vive: non placet? licet eo reverti unde venisti.» *Epist.* 70.

Philosophia Neoplatonica.

Hujus scholæ fundator communiter habetur *Ammonius Saccas* (1), qui si fides Eusebio Cæsariensi christianam religionem primum professus, deinde apostata, Alexandriae docuit desinente sæculo secundo. Ejus præcipui discipuli extitere *Longinus* Atheniensis, *Zenobia* magister et consiliarius, atque idcirco ab Aureliano Palmiræ interfectus; *Origenes*, (a christiano doctore diversus) *Herennius*, ac *Plotinus*, de quo postea. Hæc schola dicta fuit *alexandrina*, quia Alexandriae originem habuit ac præcipuam sedem, ast simul Romæ et Athenis magistros, asseclas et cathedras publice obiit: *eclectica*, quatenus nulli determinato systemati vel auctori addicbatur, sed ex cunctis seligebat: *syncretica*, qui reliquas scholas et veteres doctrinas inter se conciliare atque in unum conflare systema studebat: *neoplatonica* demum, quatenus in ea prædominabat elementum platonium, quippe hujus scholæ adseclæ, ac præsertim Plotinus, doctrinam Platonis redintegrare ac evolvere maxime studuerunt. Scopum vero sibi præstituebant Neoplatonici, systema scientificum ac religiosum conficere quod irruenti Christianismo

(1) «Ammonio de Alejandría titulado Saccas, porque habia sido mozo de cordel, fué educado en los principios cristianos. Mezclando á las ideas del cristianismo y á las tradiciones religiosas del Oriente, que habia estudiado lo que mejor encontró á su parecer en los sistemas diversos de la filosofía dogmatista, se formó una religión mixta y una filosofía propia suya. En esta singular filosofía retenía los principales dogmas de las sectas positivas sobre la teogonía de los antiguos, sobre la formación de las vicisitudes del mundo, sobre el alma universal sobre el origen del mal, etc.

No escribió nada, empero habiendo tenido una escuela pública en Alejandría contó entre sus discípulos á hombres distinguidos, tales como Orígenes y Plotino. Además de la doctrina que enseñaba públicamente, tenía una misteriosa que no comunicaba sino á los hombres probados y juzgados por él dignos de ser admitidos á esta iniciación.» *Bouvier, Hist. cit.*, pag. 193.

opponerent, quod hominis cunctas necessitates et aspirationes expleret, absque eo quod ad mysteria et revelationem divinam opus esset confugere; verbo: rationalismum syncreticum Christi religioni opponere voluerunt. Hinc etiam magiam et theurgiam avida ac vehementer sectabantur, ut hac ratione miracula et mysticismum christianæ religionis suo modo imitarentur. Cæterum, is qui Neoplatonicorum doctrinam proprie philosophicam maxime excoluit et evoluit, fuit

Plotinus Lycopoli in Ægipto 205 post Christum natus, qui postquam Alexandriae Ammonium audierat, varias Orientis regiones peragravit, ac tandem Romam veniens ibi docuit, scripsit, atque vitam cum morte commutavit. Ejus doctrinæ summa hæc habet:

a) Finis philosophiæ ac universæ humanæ scientiæ est cognitio *Unius absoluti*, ac intima unio cum eo. Porro hoc *absolutum* seu *Unitas*, quæ constituit principium et essentiam rerum omnium, non sensu, nec cogitatione, nec reflexione, aut ratiocinio cognosci potest, sed *intuitione immediata* atque intelligibili, quæ quidem cunctis illis cognoscendi modis supereminet.

b) Ad hanc vero intuitionem *Unius*, homo disponitur et assurgit per mortificationem sensualitatis ac speculationem abstractivam idearum, donec perveniat mens ad *Unitatem absolutam* per intuitionem immediatam, ac unionem intimam cum esse divino per *extasim*.

c) Tunc ergo scientia et cognitio omnimoda perfectione donantur, dum agnoscitur, objectum et subjectum, unum idemque esse, ita ut cognoscens et cognitum in *suprema Unitate* identificentur.

d) Principium supremum omnium rerum est *Unitas*, quæ proinde tamquam Deus primordialis est habenda. Hæc autem est esse purum et abstractum, absque ulla qualitate, quantitate, distinctione, differentia aut determinatione in seipsa. Unde hoc *Unum*, et est *omnia*, et simul nihil est eorum quæ existunt.

e) Ex *Unitate* primæva, emanat primo *Intelligentia absoluta*, ex qua emanat *anima mundi* seu *Logos*. Hæc porro *anima mundi* est veluti cogitatio *Intelligentiæ* illius absolute, quæ ex *Unitate* emanat, sicut lux ex sole; ac proinde eidem

coæterna existit, ac similiter *anima* universalis existit coæterna Intelligentiæ. Hæc tria principia constituunt *Triadem* celebratam Plotini, quæ ut satis apparet, nihil commune habet cum mysterio augusto Trinitatis catholicæ.

f) Ex *Unitate* primæva prodeunt cuncta quæ existunt, per emanationes necessarias ac gradatim decrescentes, donec pervenitur ad materiam, quæ habetur tamquam ultima et imperfectissima emanatio, ultra quam progredi non licet. Ergo materia nihil continet unitatis ac perfectionis, estque proinde origo et causa mali tum physici, tum moralis, vel potius ac revera nullum malum proprie existit; siquidem, omnia ex necessitate eveniunt. Unde ea quæ mala nuncupamus, nihil sunt aliud quam manifestationes necessarie idearum, et effectus inæqualitates animarum.

g) Non solum ea quæ ad mundum intelligibilem spectant, sed ea etiam quæ sensibilem constituunt, ut terra, lapides, plantæ, ignis, etc. vita donantur. Omnia vero quæ in mundo utroque producantur et existunt, ex necessitate producantur et existunt; atque hic necessariis nexu rerum fundamentum suppeditat magiæ naturali ac divinationi.

h) Hominum animæ sunt emanationes animæ universalis. Porro, illæ prius in mundo intelligibili existentiam habuerunt sine corpore; postea vero ad mundum sensibilem vel inferiorem descenderunt, in quo corpore indutæ existunt. Hujusmodi demum animæ diversas subeunt transmigrations juxta diversitatem operum, ita ut illæ quæ vitam divinam et intelligibilem in se evolvunt, ad Deum tandem regrediantur atque in divinitate absorbeantur.

Observationes.

Prima: Plotini doctrina *Neoplatonismum* proprie constituit, quippe quæ evolvendis quibusdam Platonis ideis tota ferme incumbit. Ejus vero successores, inter quos eminent Porphyrius, Jamblicus et Proclus, non Platonem tantum, sed reliquos etiam philosophos redintegrare ac invicem conciliare aggressi sunt (1).

(1) Unde merito habet Tennemann: «Plotin transforme la pensée en une contemplation, la philosophie en une poésie, les pures formes des idées en objets positifs. Sa doctrine est l'abus de quelques

Secunda: Sicut ex conatu conficiendi ex elementis ethnicis philosophiam ac religionem pure naturalem, philosophiæ ac religioni christianæ appositam, emersit syncretismus, alexandrinus ac neoplatonismus, ita similiter ex quorundam christianorum conatu conciliandi doctrinas Orientalium cum principiis christianis, emersit *Gnosis*, ex qua *gnostici* dicti hæretici illi, qui primis Ecclesiæ sæculis catholicæ doctrinæ puritatem deturpare ausi sunt. Qui Gnosticorum sectas et placita exponere vellet, integrum conficeret volumen: sed nobis sufficiat adnotare, eos ad tres classes posse revocari. *Primum*, constituunt gnostici illi, qui Trinitatem Personarum cum Judæis denegantes, unicum Deum natura et persona agnoscebant, quem tamquam primævum quoddam lumen concipiebant et repræsentabant, ex quo diversi ordines creaturarum spiritualium emanant, quas *Æones* gnostici appellabant. Ad *secundam* spectant illi, qui aiebant duplex existere rerum principium, quorum alterum bonum ac bonarum rerum causa, alterum malum et malorum universalis et necessaria causa esset. *Tertiam* denique classem constituiebant, qui quamvis præfata duo principia admitterent, aiebant simul, ea ex alio supremo principio ortum duxisse.

Tertia: Præcipui adsectæ et propugnatores Neoplatonismi post Plotinum fuere: 1.º Porphyrius anno 253 in Syria natus, et Romæ circa annum 304 mortuus. Scripsit, præter alia quæ ad nos non pervenerunt, *Vitam Pythagoræ* = *Vitam Plotini*, cujus extitit discipulus. = *Isagoge* seu *De Prædicabilibus*. 2.º Jamblicus, Porphyrii discipulus, qui in Cælesyria circa annum 310 florebat, et vitam cum morte commutavit anno 333. 3.º Hierocles Alexandria natus, qui scripsit præter

idées platoniques livrées à l'emportement d'un enthousiasme auquel donnaient lieu les besoins de cette époque... Alors vint à son tour la prétention de démontrer l'accord de Platon avec des doctrines antérieures dans lesquelles il était censé avoir puisé, celles de Pythagore, d'Orphée, de Zoroastre et d'Hermès; et on ne manqua pas de livres supposés pour servir à cette démonstration. On voulut ensuite établir cette même concordance entre Platon et ses successeurs, et particulièrement Aristote. Toutes ces tentatives, qui éloignèrent la philosophie de son véritable caractère, ne servaient que l'esprit du temps, la superstition et l'exaltation mystique. *Manuel de l'Hist. de la Phil.* t. 1.º, pag. 293.

alia, *Commentarium in versus aureos Pythagoræ*. 4.º Proclus, apud Xanthum vel Byzantium 412 natus; Athenis 485 e vivis migravit.

§ II.

Philosophia Patrum Ecclesiæ.

In Patrum philosophia spectari possunt, vel dogmata ea quæ cum veritate revelata et catholica doctrina necessarium aut proximum saltem obtinent nexum, vel ea quæ in hominum opinione sunt posita, salva veritate catholica. Unde prius exponere oportet dogmata ea fundamentalia in quibus conveniunt; deinde ea quæ specialia habent, tum græci, tum latini. Atque dogmata fundamentalia philosophiæ christianæ, quæ apud PP. fere omnes reperiuntur, ita se habent:

1.º Quoad Deum.

a) Deus est ens infinitum omnes perfectiones continens, omnipotens, pure spirituale ab omni materia et imperfectione sejunctum, summa intelligentia, voluntate ac libertate præditum.

b) Hic porro Deus, utpote perfectiones omnes et bonitates necessario continens, a se ac in se existens, nulla indiget re extra se ad hoc ut infinite felix si ac beatus.

c) Sicut nihil existit aut existere potest, nisi dependenter ab ejus potentia et voluntate, ita nihil in mundo contingit quod ejus cognitionem aut voluntatem effugiat, idque ab eternitate, quoniam mutatio nulla agnoscenda est in Dei intellectu aut voluntate.

2.º Quoad hominem.

a) Homo rationali anima et corpore constans, cæteris omnibus corporalibus creaturis supereminet: ad imaginem Dei est factus, atque ad supernam et æternam beatitudinem destinatus.

b) Ejus porro anima incorporea est, spiritualis, simplex ac immortalis. Præter sensus continet intellectum seu rationem et voluntatem, quibus angelis ipsique Deo quodammodo adsimilatur.

c) Arbitrii quoque libertate donatur quoad bonum et malum morale, qua si recte usus fuerit, præmia, si secus, supplicia; eaque æterna a Deo recipiet.

d) Quoniam vero ex peccato primi hominis voluntatis vires ad bonum imminutæ sunt, bonum perfectum, integrum, atque præsertim bonum supernaturale, homo adsequi nequit absque Dei adjutorio speciali, quod *gratia* Dei nuncupari solet.

3.º Quoad mundum.

a) Mundus hic adspectabilis non quidem per emanationem aut evolutionem ipsius substantiæ divinæ, sed per *creationem*, id est, ex nihilo eductionem, originem et esse accepit.

b) Quæ quidem creatio, non modo naturas et res formatas, sed ipsam quoque materiam complectitur atque attingit; quæ materia, non secus ac mundus ipse, ab æterno non extitit, sed in tempore seu cum tempore incæpit.

Quæ hic Ecclesiæ PP. tribuimus, non ad omnes spectant, sed maximo illorum numero, iisque præsertim qui spiritum catholicæ doctrinæ plenius adsecuti sunt et evolverunt, ut Athanasius, Basilius, uterque Gregorius, Chrysostomus, Hilarius, Augustinus, etc. Enimvero, ipsorum quidam etiam circa hæc capita, erronea et paradoxa protulerunt, ut in sequentibus notatur.

Specialia PP. Græcorum.

§ III.

Philosophia S. Justinii et Athenagoræ.

Inter antiquiores PP. Græcos connumeratur S. Justinus, qui in civitate, olim Sichern dicta, natus, initio secundi sæculi floruit. Postquam ethnicæ philosophiæ dogmata et sectas majoris nominis didicit et sectatus fuit, ex lectione librorum sacrorum ad Christianam Religionem amplectendam adductus est, quam deinceps duplici Apologia, allisque conscriptis libris, et proprio sanguine egregie propugnavit, sanxitque tandem martyrio Romæ circa annum Christi 168. Ejus doctrinæ philosophica hæc habet:

a) Philosophia est via et instrumentum ad dignoscendum quod est seu rerum veritatem; unde philosophari tamquam commendabile ac præclarum hominis opus est habendum.

b) Vera tamen philosophia non in ethnicis philosophis,

sed in apostolis et prophetis, qui philosophos paganos antiquitate superant, quærenda est atque invenitur.

c) Hominum animæ in corpora non fuerunt detrusæ propter scelus aliquod prius admissum, ut platonice placet, sed simul cum corporibus incæpere esse. Similiter, de corpore in corpus non migrant, ut pythagorici docent.

d) Hæc tamen hominum anima immortalitate ex natura sua non gaudet; aliter etenim et ingenita existeret. Immortalitatem igitur vitamque perpetuam obtinet anima ex Dei voluntate, potentia et justitia, quibus efficit quoque ut malorum animæ in æternum crucientur, honorum vero æterna potiuntur beatitudine.

Eandem ferme doctrinam eodemque tempore profitebatur *Athenagoras*, qui Athenis natus, ac gentilium philosophorum scholas primum secutus, Christi religionem postea amplexatus fuit; quam etiam vehementer propugnavit data Apologia Marco Aurelio et Commodio imperatoribus. Nimum tamen philosophiæ sæculari, præsertim Platonis adhærens, docuit:

a) Quosdam e malis angelis, qui per culpam e cælo detrusi sunt, cum hominum filiabus congressos fuisse carnaliter, ex quo commercio progenitos gigantes illos, de quibus in Scriptura sermo habetur.

b) Deum unicum existere, idque ab ipsis majoris nominis gentilium philosophis, agniti fuisse.

c) Finem ultimum hominis nec in voluptate materiali, nec in quiete insensibili et inanimata, nec etiam in gaudio seu felicitate solius animæ consistere, sed in re quæ animam simul et corpus afficiat.

d) Igitur necessaria est corporum resurrectio, ut homo suam beatitudinem consequatur, quæ sita est in contemplatione perfectionum Dei.

§ IV.

Philosophia Clementis Alexandrini.

Non secus ac *Justinus* et *Athenagoras*, *Clemens* (*Alexandrinus* nuncupatus, eo quod *Alexandriæ* lucem aspexerit, quamvis alii *Athenis* eum natum existiment) ex ethnica phi-

losophiæ castris ad Christianismum convolvavit. Sæculo secundo deficiente *Pantæno* successit in magisterio celeberrimæ scholæ christianæ alexandrinæ, quæ *catechetica* appellatur, plurimumque illo ævo contulit ad christianam veritatem honorandam, firmandam ac propagandam.

Vir sanctus et eruditissimus, a *D. Hieronymo* cum multis aliis gravioribus scriptoribus *Clemens Alexandrinus* semper est habitus, quamquam *Baronius* ejus nomen e martyrologio romano expunxit. Multa scripsit, quorum quædam, vel penitus, vel magna ex parte interciderunt; alia vero ad nos usque pervenerunt. Horum præcipua sunt, *Cohortatio ad Gentes*, quod opus unico libro continetur; *Pædagogus*, quod tribus, ac *Stromata*, quod octo libris constant (1). Omni disciplinarum genere instructus, conatus est sæcularem litteraturam ac præsertim veterem ethnicorum philosophiam erroribus purgare, evolvere ac perficere, ut ea ratione christianæ Religionis nedum non officeret, sed prodesset potius ac famularetur. Quapropter veluti christianæ philosophiæ parens et institutor haberi non immerito potest, ejusque proinde doctrina paulo fusius et accuratius exponenda nunc nobis erit.

1.º Quoad ipsam Philosophiam.

a) Duplex distinguenda est philosophia: altera divina seu *christiana*, quam Græci barbaricam dicunt; altera humana seu *græca*, estque rerum divinarum et humanarum rationalis cognitio. Christiana, perfecta est ac homini sufficiens,

(1) *Clementis* scripta describit *D. Hieronymus*, dum *Scriptores Ecclesiasticos* recensens, de *Clemente Alexandrino* hæc habet: «*Clemens, alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, Pantæni, de quo supra retulimus, auditor, post ejus mortem Alexandriæ ecclesiasticam scholam tenuit et catecheticus magister fuit. Feruntur ejus insignia volumina, plenaque eruditionis et eloquentiæ, tam de scripturis divinis, quam de sæcularis litteraturæ instrumento. E quibus illa sunt: Stromata, libri octo... Adversus gentes, liber unus; Pædagogi, libri tres; De Pascha, liber unus; De jejuniis disciplina; et alius qui inscribitur, Quisnam dives ille sit qui salvatur; De obreptione, liber unus; De canonibus ecclesiasticis, et Adversum eos qui Judæorum sequuntur errorem, liber unus.*»

«ut quæ sit (1) scientia et comprehensio eorum quæ sunt, et futura sunt et præterita, stabilis et firma, ut quæ a Filio Dei sit tradita et revelata:» græca verò imperfecta existit, quippe quæ partem tantum veritatis adsequitur.

b) Ast quantumvis imperfecta, humana quoque philosophia, bona in seipsa est; quoniam dicimus, «ipsam quoque philosophiam Græcis veluti proprium datum esse testamentum, ut quæ sit fundamentum christianæ philosophiæ (2).» Utilis est quoque, tum «ad Scripturas recte intelligendas (3)» tum ad inquisitionem veritatis; etenim «philosophia (4) e longinquo opem fert inventioni veritatis, variis notionibus tendens ad nostram scientiam.»

c) Nulli scholæ est adhærendum, sed ex omnibus seligenda veritas; siquidem «philosophiam non dico stoicam (5), nec platonicam, aut epicuream, et aristotelicam, sed quæcumque ab his sectis recte dicta sunt, quæ docent justitiam cum pia scientia, hoc totum selectum, dico philosophiam.»

d) Veritates quas græca philosophia continet, ex Hebræis hauserunt philosophi, eas tamen interpolantes, adulterantes et corrupentes; unde quamvis in ea remaneat aliquod divinæ sapientiæ et veritatis vestigium, a christiana quam longissime distat; nam «Græca veritas (6), etiamsi sit idem nomen sortita, tamen a nostra tum magnitudine cognitionis, tum demonstrationum evidentia, ... et aliis similibus, satis distinguitur.»

e) Veritas ad quam philosophia tota contendit maxima est hominis perfectio; quapropter «merito à Græcis acclamatum est: Principium magnæ virtutis regina veritas (7).» Hujus porro inquisitionis philosophicæ veritatis initium, est admiratio; «non enim est aliud philosophiæ primordium.»

f) Porro quatuor sunt ea «in quibus verum consis-

(1) *Strom.* lib. 6.º cap. 7.º

(2) *Ibid.* cap. 8.º

(3) *Ibid.* lib. 4.º cap. 9.º

(4) *Ibid.* cap. 20.

(5) *Ibid.* cap. 7.º

(6) *Ibid.* cap. 20.

(7) *Ibid.* lib. 6.º cap. 4.º

tit (1), sensus, intelligentia, scientia, opinio: natura quidem prima est intelligentia; nobis autem et respectu nostri sensus: ex sensu autem et intelligentia, consistit scientiæ essentia.»

g) Varia existunt veritatis criteria; reducuntur tamen ad evidentiam sensitivam et intellectualem. Et quidem, «intelligentiæ et sensus (2), communis est evidentia.» Scientia est quidem habitus demonstrativus: attamen principia indemonstrabilia supponit, cum vere dicatur quod «scientiæ principia (3), demonstrari nequant.»

h) Dialecticæ seu logicæ opus præcipuum est demonstratio, cujus duplex est genus: «unum quidem (4), quod solam affert persuasionem animis auditorum: alterum vero, quod efficit scientiam. Si quis ergo inceperit ex his quæ sunt evidentia sensu et intelligentia, et deinde convenientem intulerit conclusionem, vere demonstrat; sin autem ex opinabilibus solum, non autem primis, hoc est, nec sensu evidentibus, nec intelligentia, si convenientem quidem inferat conclusionem, syllogizabit quidem, sed non efficiet scientificam demonstrationem.»

2.º Quoad hominem.

a) Homo ex anima et corpore coagmentata substantia, Dei nec pars est, nec filius naturalis, nec substantia aut natura Deo conjungitur, sed quoad corpus per generationem, quoad animam vero ex nihilo per creationem producitur.

b) Nec solum quoad animam, sed quoad ipsum corpus ad Dei imaginem effectus merito dici potest: quoad animam quidem, cui pulchritudo optima adierit, «quando fuerit Sancto Spiritu (5), et eis quæ ab eo oriuntur fulgoribus ornata, justitia, prudentia, fortitudine, temperantia:» quoad corpus etiam, cui «ex igneo fulgor et splendor accedit (6); ex humido autem, nitor et gratia; ex sicco autem, virtus et stabilitas; ex aere autem, spirandi facilitas et par æquilibrium; ex quibus concinna et pulchra hæc logi statua ornata est.»

(1) *Strom.* lib. 2.º cap. 4.º

(2) *Ibid.*

(3) *Ibid.*

(4) *Ibid.* lib. 8.º, cap. 3.º

(5) *Pædag.* lib. 3.º cap. 11.

(6) *Ibid.*

(c) Ejus destinatio in hac vita est Deum imitari «quoad ejus fieri potest (1),» tum quoad cognitionem, tum quoad operationem: in altera vero, perfecta cognitio, perfectusque Dei amor. Ultramque vero destinationem ut humana ratione adsequeretur, libero arbitrio donatur homo, ex quo liberam electionem ad bonum et malum sibi vendicat: et præterea «a Scripturis accepimus (2) liberam potestatem eligendi et vitandi a Domino datam esse hominibus.»

e) Hominis anima a corpore distinguitur; et a Deo simul cum incipit corpus ex nihilo producitur; nec proinde «huc de cælis (3), anima ad ea quæ sunt deteriora demittitur.»

d) Porro, «præstantiorem hominis partem, esse animam (4), est extra controversiam.» Ejus tamen quasi partes seu facultates tres distinguuntur, nempe, «intelligentia (5), quæ ratiocinandi facultas appellatur... Illa pars quam iræ tribuunt (appetitus irascibilis), et quæ tertia est, cupiditas (appetitus concupiscibilis),... quæ ad libidines, stupra, et adulteria allicit.»

e) Anima rationalis perpetuo movetur, id est, operatur et cogitat; idque efficere potest aliquando ut in somno, independentem a corpore; quoniam «sciendum est (6), non esse animam id quod somno indiget, ipsa enim semper movetur, sed corpus... dum interea anima non amplius corporaliter operatur, sed per se ipsa operatur et cogitat.»

f) Hominis anima immortalitate gaudet, perpetuamque vitam agat post separationem a corpore; siquidem «immortales sunt omnes animæ (7), etiam impiorum, quibus præstaret, haud esse incorruptibiles. Dum enim ignis inextinguibilis perpetuo torquentur supplicio, nec unquam moriuntur, nullum malo suo finem nancisci possunt.»

3.º Quoad Deum.

(1) *Stromat.* lib. 2.º cap. 19.

(2) *Ibid.* cap. 4.º

(3) *Ibid.* lib. 4.º cap. 26.

(4) *Ibid.*

(5) *Pædag.* lib. 3.º cap. 1.º

(6) *Ibid.* lib. 2.º cap. 10.

(7) *Fragmenta* ex lib. *De Ani.* pag. 731 edit Migne.

a) Existit Deus, qui unicus et perfectissimus, «summusque rerum *Auctor* est, prout constat, tum ex rebus ab eo creatis, tum ex eo quod «populi omnes (1), sive Orientem colant, sive littora Occidentis ultima teneant, sive ad Septentrionem, sive ad Meridiem habitent, unam et eandem, ejus a quo institutum hoc imperium est, anticipationem habent.»

b) Infinita bonitate, immutabilitate et æternitate gaudet hic Deus unicus; «neque enim hujus quod est esse Dominum et bonum, principium accepit Deus (2), qui est semper id quod est.»

c) «Sed neque dicendum est (3) esse aliquas ejus partes; in unum enim non cadit divisio. Quin etiam ideo est infinitum, non quod ejusmodi concipiatur ut pervadi non possit, sed quatenus nullam suscipit dimensionem, et finem non habet: et ideo est figuræ expers, et quod nominari non potest.» Nomina vero quibus Deum appellamus ejus naturam non expriment; «sed omnia simul (4) Omnipotentis indicant potentiam.»

d) Maximam autem esse Dei potentiam satis apparet, quod omnia sola voluntate creavit; nam «ille (5) cælum et solem creavit: Angeli et homines sunt *opera digitorum ipsius*. Quanta est autem Dei potentia, cujus sola voluntas est mundi creatio?»

e) Cunctis porro a se creatis Deus providentiam, conservationem et beneficia impendit; quandoquidem «omnia justitia sua (6), quasi trutina metitur et ponderat, universam naturam vehit, in æquilibrio continens et sustinens.» Specialem simul «curam gerit hominis (7) et de eo est sollicitus.»

4.º Quoad mundum.

a) Mundus a Deo originem duxit per creationem; «solus

(1) *Stromat.* lib. 5.º cap. ult.

(2) *Ibid.*

(3) *Ibid.* cap. 12.

(4) *Ibid.*

(5) *Cohort. ad Gentes*, cap. 4.º

(6) *Ibid.* cap. 6.º

(7) *Pædag.* cap. 9.º